

MESLEK LİSESİ ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİLERİNE GÖRE OKUL: BİR METAFOR ÇALIŞMASI

THE SCHOOL CONCEPT ACCORDING TO VOCATIONAL HIGH SCHOOL TEACHERS AND STUDENTS: A METAPHOR STUDY

AYŞEGÜL ATALAY MAZLUM¹

ALİ BALCI²

Başvuru Tarihi: 25-09-2017 Yayına Kabul Tarihi: 04-05-2018 DOI: 10.21764/maeuefd.339901

Özet: Bu çalışmanın temel amacı meslek liselerindeki öğrenci ve öğretmenlerin okul kavramına ilişkin mevcut imgelerini açığa çıkarmaktır. Bu amaçla meslek lisesinde öğrenim gören öğrenci ve bu okul türünde görev yapan öğretmenlere ulaşılmış ve meslek lisesine yönelik ürettikleri kavramlar çözümlenmiştir. Yapılan bu nitel araştırma kapsamında 57 öğrenci 15 öğretmen olmak üzere toplam 72 katılımcıya ulaşılmıştır. Öğrencilerin okuldaki ilk yılı ve son sınıftaki algılarında bir değişiklik olup olmadığını anlamak için ise dokuz ve 12. sınıftaki öğrencilerin görüşleri ayrı ayrı çözümlenmiştir. Buna göre öğrencilerin ilk ve son yıllarında okula dair metaforik algılarında önemli bir değişiklik gözlenmezken ortaya çıkan imgeler çoğunlukla hapisane-cezaevi, kahvehane, arena ve hayvanat bahçesi şeklindedir. Meslek lisesi öğrencilerin metaforik algılarının genel olarak olumsuz yönde olduğu gözlenmiştir. Görüşleri alınan öğretmenlerden ise kıdemi 1-5 yıl aralığında olanlar olumlu metaforlar üretirken 5 ve üzeri olanlar okullarına dair daha olumsuz kavramlar ortaya koymuşlardır. Genel olarak öğrenci ve öğretmenlerin gözünde okul faktörünün bir baskı aracı olarak işlev gördüğü anlaşılmaktadır. Okula dair somut resmin ortaya konulması ve eğitim öğretim faaliyetleri ile eğitim ortamı hakkında mevcut duygu ve düşüncelerin açığa çıkarılması, okulda yapılacak planlamaların içeriğini de belirleyecektir. Bu açıdan sadece meslek lisesi değil her okul türü ve kademesinde sene başı ve sonu olmak suretiyle öğrenci ve öğretmenlerin okula ilişkin metaforik algılarının tespit edilmesi önerilmektedir.

Anahtar Sözcükler: *Meslek lisesi, Metafor, Öğrenci, Öğretmen.*

Abstract: The main purpose of this study is to explore the existing images of both students and teachers towards the vocational high school as a school concept. For this purpose, students attending vocational high school and teachers working in this type of school were reached and the concepts they produced for vocational high school were analyzed. In order to see if there were any changes in the students' perceptions at the first year and the last grade of the school, the opinions of the students in the 9th and 12th grades were taken. According to this, there is no obvious change in the metaphoric perceptions of the students in the first and last years of the students, and the images that emerged mostly consist of prison, coffee house, arena and zoo. It has been observed that the metaphorical perceptions of the students towards the vocational high school are generally negative. Among the teachers who received opinions, those who were in the seniority of 1-5 years produced positive metaphors, and those who were 5 and above, had revealed more negative concepts about their schools. In general, it is understood that the school factor functions as a means of oppression in the eyes of students and teachers. The production of a concrete picture of the school, and the emergence of existing feelings and ideas about educational activities and the learning environment, will also determine the content of school plans. In this respect, it is suggested that the metaphorical perceptions of the students and teachers regarding the school should be determined not only in the vocational high school but also in every school type at the beginning and the end of year.

Keywords: *Vocational high school, Metaphor, Student, Teacher.*

¹ Araş. Gör., Ankara Üniversitesi, Eğitim Yönetimi Anabilim Dalı, atalay.aysgl@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-3079-801X

² Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Eğitim Yönetimi Anabilim Dalı, alibalc29@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-0028-5064

Giriş

Bireyin, örgüt yapısını nasıl kavramsallaştırdığı ve onu nasıl algıladığına yönelik benzetimleri, örgütle arasındaki ilişkisi hakkında önemli ipuçları sunabilmektedir. Bu açıdan bakıldığında metaforların örgüt yapısı ve sistemlerini anlamada güçlü araçlar olduğunu söylemek mümkündür. Bir diğer ifadeyle akıldaki soyut imge ve kavramların somut hale getirilmesinde metaforik anlatımların önemli işlevlere sahip olduğu görülür.

Eğitim sisteminin en önemli unsurlarından biri olan okulların mevcut yapı içindeki yeri kuşkusuz büyüktür. Ancak yine de günümüzde okulun kendisinden beklenen işlevleri sağlayıp sağlamadığı veya ne ölçüde gerçekleştirdiği tartışmalı bir konudur (Özdemir ve Kalaycı, 2013). Bu açıdan bakıldığında okulun kendisinden beklenenleri ne kadar ve nasıl gerçekleştirdiğini tespit etmede pek çok aracın işe koşulması gerekmektedir. Bu araçlardan biri olan metaforların günümüz eğitim örgütlerine olan bakışı tüm gerçekliğiyle ortaya koyabilecek önemli kaynaklardan olduğu ileri sürülebilir. Nitekim eğitim sistemlerinin temel öğelerinden biri olan okul mensuplarının okullara ilişkin bakış açısı aynı zamanda okulun etkililiği ile ilgili kavramsal şemayı da gün yüzüne çıkarabilir.

Bu çalışmada okul türü olarak meslek lisesi düzeyindeki öğrenci ve bu okul türünde görev yapan öğretmenlerin okullarına ilişkin metaforik algılarını ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Bu okul türünün belirlenmesinde iki sebep yer almaktadır. Birincisi, toplum genelinde meslek liselerine olan yerleşik bakış açısıdır. Türkiye’de meslek lisesine giden çocukların çoğu, aileleri tarafından “bu çocuk okumaz bari meslek lisesine gönderelim” anlayışıyla yönlendirilmektedir (Kuru, 2012). Dolayısıyla çoğunlukla bu anlayışla okula giden veya gönderilen çocukların motivasyonlarının yüksek olması beklenemez. Kendisinden beklentisi düşük olan öğrencilerin öğrenme ortamlarına ve okula yönelik pek fazla olumlu duygular geliştiremeyecekleri belirtilebilir. Günbayı ve Tokel’e (2014) göre de meslek liselerine kendi tercihleriyle giden öğrenci sayısı oldukça azdır. Bu okul türünün tercih edilmesindeki sebepler ise önem sırasına göre şu şekilde sıralanmaktadır; diğer (genel) liselere gidebilmek için yetersiz ortalamaya sahip olmak, ailenin düşük sosyo-ekonomik düzeyi, tanıdıkların veya ailenin yönlendirmesi, bir an önce ekonomik hayata başlama isteği (Günbayı ve Tokel, 2014).

Meslek lisesi türünün seçilmesindeki ikinci neden ise, bu okullarda görev yapan öğretmenlerin içinde buldukları kuruma olan bakış açılarıdır. Genel anlamda meslek liselerinin önemini kavrayamamış öğretmenlerin varlığından söz edilmektedir (Kuru, 2012). Zira öğrencilerin çoğunlukla istemeyerek geldikleri okulda düşük motivasyonla birlikte düşük akademik başarı ve çeşitli disiplin problemlerinin varlığına işaret edilebilir. Böyle bir ortamda öğretmenlerin buldukları kuruma olan bakış açıları ve bunun eğitim öğretim süreçlerine nasıl yansıdığı önemli bir konudur. Sonuç olarak eğitim örgütlerinin en önemli paydaşlarından olan öğrencilerin okullarına ilişkin metaforik algılarını ve öğretmenlerin görev yaptığı kuruma ilişkin benzetmelerini ortaya koyarak tartışmak bu çalışmanın odak noktasını oluşturmaktadır.

Böylelikle öğrenci ve öğretmenlerin ürettikleri metaforlar incelenmiş; niçin bu benzetimlere başvurdukları çözümlenmeye çalışılmıştır.

Metafor ve Okul İlişkisi

Lakoff ve Johnson (1980), metaforu günlük dilde kullanılan sıradan anlatımların kavramsal karşılığı olarak tanımlamakta; bu kavramsal karşılıkların karakteristik bir dille ifade edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Sözcüğün kökenine bakıldığında ise mecazın pek çok Avrupa dillerinde (İngilizce, Almanca, Fransızca, Rusça, Latince vs.) var olan metafor kelimesinin karşılığı olarak kullanıldığı görülmektedir. Metafor, Latin ve eski Yunan dillerinde “öte, aşırı” anlamına gelen *meta* ve “taşımak, yüklenmek” anlamına gelen *phrein* sözcüklerinden türemiş birleşik bir kelimedir (Levine, 2005; Öztürk, 2007). Morgan’ın (1998) ise *bir düşünce* ya da *görme biçimi* olarak ifade ettiği metafor, genel anlamda bir alandan başka bir alana yapılmış bilgi aktarımı şeklinde nitelendirilmektedir (Tsoukas, 1991 Akt. Özdemir ve Kalaycı, 2013).

Bireylerin sosyal, kültürel ve mesleki yaşantılarında önemli işlevleri olan okullar hakkında geniş bir çözümlenme yapmak eğitim öğretim faaliyetlerini etkili bir şekilde yürütmede yardımcı olur. Bu bağlamda okullara ilişkin bilgi edinme ve okul yapısını anlamada en etkili yollardan biri de bireylerin zihinsel algılarını ortaya çıkarmaktır (Cerit, 2006). Bu açıdan bakıldığında okulların anlaşılmasında veya kendisine atfedilen değerler ortaya çıkarılmasında metaforların güçlü araçlar olduğu görülebilir. Botha (2009) metaforun eğitimde bir tür iletişim şekli olduğunu ve sezgisel olarak bir bulgunun açığa çıkarılmasında bir araç görevi gördüğünü belirtmektedir. Bununla birlikte metaforlar, eğitim kurumları olan okulun niteliği ve doğasının (aile, fabrika vb. gibi) anlaşılmasına aracılık eder. Ayrıca ülkeden ülkeye çeşitlilik gösteren eğitim öğretim faaliyetlerine metaforlar aracılığıyla daha yakından bakılması sağlanır (Botha, 2009).

Okulla ilişkili metaforların temelinde okulun tarihi, gelenekleri, ritüelleri, değerleri, inançları, örgüt hikâyeleri, kahramanları, davranışsal normları gibi hususlara ulaşmak yatar. Nitekim bu anahtar özellikler Steinhoff ve Owens’ın (1989) geliştirdiği metafor envanterinin de temel odak noktası olmuştur. Dolayısıyla metaforlar ile okulların yapısı ve kültürünün önemli ölçüde belirlenebileceği sonucuna ulaşılmaktadır. Bu yolla edinilen tüm kavramlar okulun resminin çekilmesine ve genel şemanın ortaya konmasına yardımcı olur.

Eğitim Örgütleri Açısından Metaforların Önemi

Örgütsel araştırmalarda metaforların, ilgili kuramların inşasına katkıda bulunduğu; düşüncelerin yapılandırılmasında, örgüt davranışlarının yönlendirilmesinde ve soyut fikirlerin ifade edilmesinde önemli işlevlerinin olduğu savunulmaktadır. Ayrıca algıların kavramsallaştırılmasında ve bu algılara ilişkin somut resimlerin açığa çıkmasında yardımcı olan metaforlar, bilgiyi aktarmaya, meşru eylemlerde bulunmaya, hedefler belirlemeye ve sistemleri tutarlı bir şekilde yapılandırmaya destek olur (Hoglar, Gross, Hartman ve Cunliffe, 2008). Pek çok araştırmacı örgütsel yapı ve yönetimle ilgili faaliyetlerin metaforlar aracılığıyla

belirtmesinin örgütün etkililiğinde önemli bir rol oynadığını belirtmektedir (Balcı, 2003; Grant, Keenoy, ve Oswick, 1998; Grant ve Oswick, 1996; Oswick, Putnam, ve Keenoy, 2004). Nitekim metaforlar, örgüt davranışlarını etkileyebildiği gibi örgüte yönelik olumlu veya olumsuz imajın açığa çıkmasını da sağlamaktadır (Hoglar ve diğ., 2008).

Okulun etkililik düzeyi onun üzerine düşeni yaptıklarıyla doğru orantılıdır. Bu sebeple eğitim örgütlerinin etkili olup olmadığı, sorumluluklarını yerine getirip getirmediği ve olumlu-olumsuz yönlerinin tespit edilmesi bakımından geribildirimlerin önemi büyüktür (Döş, 2011). Bu geribildirimler arasında okula ilişkin metaforlar ayrı bir yer tutar. Ayrıca eğitim paydaşlarının okula nasıl bir perspektiften baktığı veya nasıl bir önem attıkları bu yollardan sağlanabilmekle beraber eğitim örgütlerinin kendisinden beklenenleri gerçekleştirme derecesi de ortaya konabilir.

Okul kavramına yönelik pek çok metafor (stadyum, hapisane, bakımevi gibi) bulunmaktadır. Nitekim okula ilişkin kullanılan metaforların iyi düzeyde biçimlendirilmiş olması, o örgüte yönelik düşüncenin daha açık, anlaşılır ve aydınlatıcı olmasını sağlar (Aydın, 2012). Bununla birlikte metafor ve benzeri görsel imgelerin kullanılması eğitimcilerin kendi örgüt rolleri, görev ve sorumlulukları hakkında daha derin bir anlayış edinmelerine yardımcı olur. Ayrıca öğrenci-öğretmen ilişkileri ile eğitimin yapısına yönelik daha derin bir farkındalık kazandırır. Örneğin eğitim sorunlarına anne-baba, bahçıvan ya da bir doktor gözüyle bakmak, hem eğitimcinin kendisine hem de okula nasıl bir gelişme kaydetmesi konularında fikirler sunacaktır (Çelikten, 2006).

Okula ilişkin metaforlar ve ilgili çalışmalar. Literatür incelendiğinde bazı yazarlar (Banks, 1976; Berg, 1981; Bidwell, 1965; Shipman, 1968) okulu, kurallı-rasyonel bürokrasi ile yürütülen ve aynı zamanda hiyerarşik ve koordineli bir yapı şeklinde nitelendirirken, bazı yazarlar (March, 1976; March ve Olsen, 1976) ise okulu, belirsiz ve amacı göstermelik olan “saçma-absürd (foolish) ” kurumlar olarak resmetmişlerdir. Okulu anarşik ve gevşek yapıli bir örgüt olarak karakterize eden birtakım yazarların (Bidwell, 1965; Cohen, March ve Olsen 1972 Akt. Ellstrom, 1983; Katz, 1964; Weick, 1976) da varlığından söz etmek mümkündür Ancak okula dair yapılan bu tanım ve benzetimlerin her geçen zaman, mekân ve değişen nesiller sebebiyle değişiklik gösterdiğini söylemek mümkündür. Nitekim literatür incelendiğinde farklı eğitim paydaşlarının eğitim örgütüne yönelik değişen algıları sonucu çeşitli benzetmelerde buldukları gözlenebilir. Ulaşılabilen araştırmalar doğrultusunda tespit edilen okula ilişkin belli başlı metaforlar şu şekilde betimlenebilir:

Hapishane metaforu. Öğrencilerin kendilerini mahkum ve öğretmenleri gardiyan olarak görmelerinden dolayı ortaya çıkan bu metafor, zaman zaman öğretmenlerin bile kendilerini tıpkı bir zindan muhafızı gibi hissettikleri duygu durumuyla açıklanmaktadır. Okula ilişkin olumsuz algılar sonucu oluşturulmuş bu metaforla eğitim paydaşlarının (en azından bir kısmının) kendilerini “tutsak”, okulu ise “bulunmakta mecbur hissettikleri soğuk bir kodes” olarak tanımladıkları anlaşılmaktadır (Inbar, 1996).

Alış-veriş merkezi metaforu. Genellikle lise düzeyinde okullar için kullanılmış olan bu metafor, neredeyse okuldaki herkesin yapıcı deneyimler edindiği bir algı sonucu oluşturulmuştur. Okullar; öğrenci ve dolayısıyla velileri maksimum düzeyde bünyelerinde tutmak için çeşitli eğitim faaliyetleri ve uygulamalar sunar. Mezuniyet yüzde endeksleri gibi çekici bazı verilerle de müşterilerine birtakım tekliflerde bulunan okul, kendi okulunun eğitiminin alınmasını sağlar. Müşteri memnuniyeti de karşılandıktan sonra her iki taraf için alışveriş gerçekleşmiş olur (Powell, Farrar ve Cohen, 1985). Günümüzde bu metafor daha çok özel okullar için de düşünülebilir

Gemi Metaforu. Bu metafor, telaşlı mürettebat (öğretmenler), bir kaptan (okul müdürü), yol haritası (eğitim programı) ve yolcular (öğrenciler) terimlerinin okulun yapısına uyarlanmasıyla oluşturulmuştur. Tıpkı bir gemi yolculuğunda yaşanabileceği gibi gemiyi savuran fırtınaların olabileceği veya bir deniz kazasının yaşanabileceği de açıktır. Böyle durumlarda geminin bir limana sığınması veya cankurtaranlar tarafından yardım alması beklenir. Nitekim okulda yaşanan kriz anları veya eğitim denetçisi gibi dışardan birilerinin yardımına ihtiyaç duyulması bu kavramlarla karşılık bulmaktadır (Ferreira, Smith ve Bosworth, 2014).

Gündüz bakımevi metaforu. Bu metafor ile velilerin, okulu kendi iş ve sosyal hayatlarını rahat ve engelsiz geçirmelerini sağlamak amacıyla çocuklarını teslim ettikleri güvenli bir mekan olarak gördükleri kastedilmektedir. Nitekim değişen zaman ve çalışma şartlarıyla birlikte günümüzde pek çok anne babanın tüm gün çalışmak zorunda olduğu bir gerçektir. Bu zaman dilimlerinde çocuklarının hem eğitim almasını sağlamak hem de kendi etkinliklerini rahatça sürdürebilmek için okullar önemli görülmektedir. Okulların sağladığı bu işlev, eğitim öğretim dönemi sürecinde çeşitli nedenlerle tatil yaşandığında ve bu dönemlerde yine işe gitmek zorunda kalan pek çok ebeveyn tarafından dile getirilmektedir (Aydın, 2012).

Fabrika metaforu. Endüstriyel verimlilik ve üretkenlikten esinlenilerek oluşturulmuş bu metafor profesyonel şekilde ürün ve çıktı elde etmeye programlanmış okulun tıpkı bir fabrika gibi görülmesidir. Fabrikanın eş zamanlı bir şekilde sürekli girdi ve çıktı sağlaması ve akabinde kar elde etme anlayışı özellikle de özel okullar için uygun görülmektedir (Graham, 2013).

Aile metaforu (loco familias). Anne-baba yakınlığının duyulduğu ve dostane yaklaşımların sergilendiği ortamlar için oluşturulmuştur. Aile metaforu genellikle öğrencilerin, okul müdürü veya öğretmenlerini bir ebeveyn gibi algılamasıyla açıklanmaktadır. Aile himayesi veya korumasındaymış gibi hisseden öğrenciler ve/veya öğretmenlerin bu metafora ilişkin çoğunlukla olumlu algılar yükledikleri bilinse de aksi durumlar da söz konusu olmaktadır (Inbar, 1996). Örneğin Inbar'ın (1996) metafor çalışmasında okul müdürünü baba olarak nitelendiren ve aile metaforuyla özdeşleştiren bir grup öğrenci, okul yöneticisine problemlerini iletmekte zorlandıklarını ve müdürlerinin bir baba gibi sürekli meşgul ve otoriter bir tutum sergilediğini belirtmiştir.

Ordu metaforu. Askeri yaşamın zorlayıcı ve kuralcı koşullarından dolayı ordudan sürekli kaçmak isteyen Amerikalı askerlerden ilham alınarak oluşturulan bu metafor “okul terki” (drop

out) kavramıyla açıklanmaktadır. Esasen İngilizcede *drop out (terk etme-bırakma)* kelimesi, ordu için kullanılan askeri bir terim iken 19. yüzyıl sonlarına doğru okullarda öğrenciler için de kullanılmaya başlanmıştır. Kelimenin eğitim örgütlerine bu yollarla transfer edilmesi bile ordu ve okul kavramlarının metaforik bağlamda neden bütünleştirildiğini açıklamaktadır. Okullardaki yoğun öğrenci sayısı ve kolektif şekilde zorlayıcı anlayış, eğitim örgütlerinin zihinlerde askeri bir orduyu çağrıştırmalarıyla ifade edilmektedir. Bu metaforla çoğunlukla da öğrencilerin okulu bırakma eylemi ve okulu bırakma duygusu kastedilmektedir (Dorn ve Johanningmeier, 1999).

Sirk Metaforu. Bu metafor, tıpkı bir sirk gösterisi gibi heyecan ve risklerin bir arada yaşandığı ortamı temsil eder. Sirkte çalışanlar gibi okulda da yürütülen tüm faaliyetlerin bir takım olarak gerçekleştirildiği ve her bir üyenin birbirinden farklı sorumluluklarının olduğu ima edilmektedir. Teatral sahnenin hem sınıf bazında hem de okul içinde gerçekleştiği ve üzerine düşen görevi yerine getiremeyen üyenin tüm oyunu etkileyebileceği öne sürülmektedir (Ferreira ve diğ., 2014).

Literatürde çoğunlukla yapılmış çalışmalar sonucu üretilen bu metaforların hepsi okulun anlaşılmasında ve kendisine yüklenen mananın açığa çıkarılmasında önemli rollere sahiptir. Okula ilişkin belirtilen bu metaforlar dışında, yapılan pek çok araştırma sonucu alan yazına kazandırılan yeni metaforların olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca okula ilişkin metaforlar sadece öğrenciler tarafından değil öğretmen, okul yöneticileri, veliler, müfettiş ve okulla temas halinde olan diğer tüm toplum bireyleri tarafından da ortaya konabilmektedir.

Nalçacı ve Bektaş (2012) öğretmen adaylarının okul kavramına ilişkin algıları çalışmasında aile/ev/yuva, hayat, hapishane, fabrika ve toplum metaforlarına ulaşırken, Aydoğdu (2008) hem öğretmen hem de öğrencilerin okul kavramına yönelik akvaryum, sirk, bilgisayar, cehennem, hipodrom ve kalp gibi metaforlar ürettiklerini ortaya koymuştur. Üç katılımcı grubu (öğrenci, öğretmen ve öğretmen adayı) ile araştırma yapan Saban (2008) ise ev, bilgi merkezi, yuva, aile, kitap, çiçek, meyve bahçesi, tarla, otobüs gibi okul metaforlarına ulaşmıştır.

Mahlis ve Maxson (1998) ise yaptıkları metafor çalışmasında ilkökul öğrencilerinin okulu bir aile veya takım gibi görme eğilimlerinin ortaöğretimde azaldığını belirtmektedirler. Öğrencilerden elde edilen okul metaforları; hayvanat bahçesi, takım, sirk, aile, hapishane, fabrika, kalabalık şeklinde görülmüştür. Ayrıca okula yönelik olumsuz sayılabilecek metaforların öğrencilerin yaşıyla birlikte arttığı gözlenmiştir. Ferreira ve diğ'nin (2014) öğretmen, okul yöneticisi ve okuldaki diğer memurlar olmak üzere toplam 37 kişi üzerinde yaptığı çalışmada katılımcıların okul ortamına yönelik sırasıyla aile, şirket ve gemi metaforunu kullandıkları belirlenmiştir.

Doğan (2014) öğretmen adaylarının bakış açısından okul kavramına yönelik metaforları incelemiş ve dokuz kavramsal kategoride dünya, hayat, fare kapanı, şirket, kütüphane, toplantı salonu, roman, gelecek, tiyatro ve saat gibi metaforlara ulaşmıştır. Yılmaz (2011) ise okul yöneticisi ve öğretmenlerin çalıştıkları kuruma ilişkin örgütsel metafor algılarını ortaya çıkarmak

amacıyla yaptığı nicel çalışmada en fazla organizma metaforuna katılım sağlandığını tespit etmiştir. Ayrıca okul yöneticilerinin makine metaforunu öğretmenlere kıyasla daha çok kullandığı ortaya çıkmıştır. Sakofs (1998) ise okula ilişkin metafor kavramına daha farklı bir pencereden bakıp başka bir yol ortaya koymuştur. Şöyle ki; yapılan benzetmeler ve dönütler sonucu okulun değişim geçirmesi gerektiğini savunan Sakofs (1998) okula dair bu geliştirme-iyileştirme sürecini “bir odayı baştanbaşa boyama (like painting a room)” ve “Christopher Columbus” metaforuyla (pes etmeden bulunduğu yerin sınırlarını yeniden çizmeye çalışma ve okula dair yeni şeyler keşfetme) açıklamıştır.

Eğitimin farklı alanlarında işlevsel olarak kullanılan metaforlar, eğitim anlayışına dönük rol ve sorumlulukların öğrenilmesinde güçlü araçlardır (Bülbül ve Toker-Gökçe, 2015). Okula yönelik kullanılan bu araçları ise sadece öğrencilerin gözünden değil, öğretmen, okul yöneticileri, müfettişler, veliler ve hatta okulla temas halinde olan toplumdaki diğer tüm bireylerin algısıyla ortaya çıkarmak mümkündür. Ancak ulusal alan yazına bakıldığında meslek lisesi okul türünde sınırlı sayıda araştırmanın (Boydan-Özan ve Demir, 2011; Bülbül ve Toker-Gökçe, 2015; Toker-Gökçe ve Bülbül, 2014) yapıldığı görülmüştür. Bununla birlikte bu okul türünde sadece öğrencilerin algıları incelenmiş olup öğretmenlerin okula ilişkin metaforik algılarına değinildiğine rastlanmamıştır. Dolayısıyla bu çalışmanın diğer bir merak konusu ise öğrenciler ve öğretmenlerin okula ilişkin görüşlerinde bir örtüşmenin olup olmadığıdır.

Türkiye’de ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin neredeyse yarısının yer aldığı mesleki ve teknik liseler gerçekte öğrenciler tarafından isteyerek tercih edilmemektedir. Ülkar’a (2016) göre bu okullarda kayıtlı öğrencilerin sadece %35’i buldukları okulları tercih etmekte; diğerleri ise ilgi alanına girmemesine rağmen bu okul türünde okumak durumunda kalmaktadır. Bir başka ifadeyle öğrencilerin neredeyse yarısından çoğunun istemeden girdikleri bu okullarda buldukları yere ilişkin çok fazla olumlu görüşlerinin olduğu esasen düşünülmektedir. Bununla birlikte bu okul türüne girdikleri ilk yılda okula dair edindikleri duygular ile mezun olmadan önceki son yılda geliştirdikleri izlenimlerin nasıl seyrettiği merak konusu edilmiştir. Bununla birlikte öğrencilerin pek fazla hevesle gelmediği düşünülen mesleki ve teknik liselerinde bir nitelik sorunun varlığı okuldaki diğer paydaşlar tarafından hissedilebilir. Tam da bu sebeple öğretmenlerin motivasyonunu da etkileyecek bu durumunun kendilerinde okula ilişkin nasıl bir imge oluşturdukları merak uyandırmıştır. Sonuç olarak mesleki ve teknik liselerindeki öğrenci ve öğretmenlerin okula ilişkin metaforik algılarının irdelenmesi bakımından araştırmanın alan yazına katkı sağlaması umulmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada mesleki ve teknik liselerindeki öğrenci ve öğretmenlerin okula ilişkin metaforik algılarını belirlemek hedeflenmiştir. Bu amaç ışığında şu alt sorulara yanıt aranmıştır.

- a) Meslek lisesi öğrencilerinin okullarına ilişkin metaforik algıları ne şekildedir? Neden?

- ✓ 9. Sınıf öğrencileri okullarını hangi metaforlarla açıklamaktadır?
 - ✓ 12. Sınıf öğrencileri okullarını hangi metaforlarla açıklamaktadır?
- b) Meslek lisesi öğretmenlerinin görev yaptığı okullarına ilişkin metaforik algıları ne şekildedir? Neden?

Yöntem

Bu başlık altında araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı, verilerin toplanması ve analizi alt başlıklarına yer verilmiştir.

Araştırma Modeli

Bu araştırma nitel araştırmanın temeli varsayılan fenomenolojik desenle gerçekleştirilmiştir. Temel amacı bilgi üretmek olan fenomenolojide, bir olgu araştırılırken o olguyla ilgili gerçekliğin doğasına ulaşmak hedeflenmektedir (Creswell, 2015; Patton, 2014). Daha açık bir ifadeyle amaç, anlamak ve açıklamaktır (Patton, 2014). Daha çok deneyimlerle ilgilenen fenomenoloji, deneyimin kendisi ve bir şeyi yaşamının bilinç haline nasıl dönüştüğü üzerinde durmaktadır. Dolayısıyla bu desende araştırmacılarının temel görevi deneyimin özünü ve temel yapısını tasvir etmeye çalışmaktır (Merriam, 2009).

Çalışma Grubu

Okula ilişkin metaforik algıların belirlenmesi amacıyla iki alt çalışma grubu oluşturulmuştur. Araştırmacının tercihi doğrultusunda seçilen Ankara ilinde tespit edilen iki mesleki ve teknik Anadolu lisesinde öğrenim gören 62 lise öğrencisi [34 (9.sınıf)+ 28 (12.sınıf)] ve aynı okullarda görev yapan 16 öğretmene ulaşılmıştır. Öğrenci çalışma grubunun belirlenmesinde katılımcıların sadece lise düzeyinde 9. ve 12. sınıflarda öğrenim görmeleri şartı aranmıştır. Öğrencilerin ilk yıllarında okula ilişkin metaforik algılarıyla son sınıftaki algılarının kıyaslanabilmesi için konan bu şart *ölçüt örnekleme yöntemi* kapsamında belirtilebilir. Öğretmenlerden alınan görüşlerin ise çeşitlilik sağlaması amacıyla çalışma grubuna tüm branş türlerinden birer tane alınması hedeflenmiştir. Bununla birlikte öğretmenler arasında da görevinin ilk yıllarında olanlar (1-5 yıl) ile daha deneyimli olanların (5 ve üzeri) görüşlerinin farklılaşıp farklılaşmadığını yorumlamak amacıyla bu konuda çeşitlilik sağlayan katılımcılar örnekleme dâhil edilmiştir. Dolayısıyla amaçlı örnekleme kapsamında ele alınan araştırmanın bu boyutu birtakım farklılıkları içermesi amacı taşıdığından (Patton, 2014) *maksimum çeşitlilik örnekleme* türündedir. Patton'a (2014 Akt. Bernard, 2000) göre belli bir amaç doğrultusunda bilgi edinmek için farklı yollar izlenebilir. Zira her bir stratejinin mantıksal açıklaması belli bir amaca hizmet eder. Dolayısıyla öğrencilerin araştırmaya katılmasında ölçüt örnekleme; öğretmenlerin belirlenmesinde ise maksimum çeşitlilik türünün esas alınmasının daha doğru olduğu düşünülmüştür. Öğrenci ve öğretmenlerin araştırmaya dâhil edilmesinde izlenen bu yolun çalışmanın amacına daha uygun olduğu söylenebilir. Son olarak elde edilen formların bir kısmının anlaşılma, okula ilişkin mevcut

algılar yerine idealdekini anlatma ve neden belirtmeme gibi sorunlardan dolayı 6 form (9.sınıf+1 öğretmen) çalışma grubundan çıkarılmıştır. Tablo 1’de öğretmen ve öğrencilere ilişkin demografik bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 1

Çalışmaya Katılan Öğrenci ve Öğretmenlerin Çeşitli Özelliklerine Göre Dağılımı.

Öğrenci (n)			Öğretmen (n)				
Sınıf Düzeyi	Kadın	Erkek	Toplam	Hizmet Yılı	Kadın	Erkek	Toplam
9. Sınıf	12	17	29	1-5 yıl	5	2	7
12. Sınıf	7	21	28	5-11 yıl	3	5	8
Toplam	19	38	57	Toplam	8	7	15

Tablo 1’de görüldüğü üzere araştırmaya 9. ve 12. sınıf düzeyinde katılan öğrenci sayısı birbirine oldukça yakındır. Ancak özellikle 12. sınıf olmak üzere her iki sınıf düzeyinde de erkek öğrenci sayısının baskın olduğu görülmektedir. Öğretmen çalışma grubunda ise erkek ve kadın öğretmen sayılarının neredeyse eşit olduğu; hizmet yılı gruplarının da karşılaştırılabilir ölçüde denk dağıldığı söylenebilir. Sonuç olarak toplamda 57 öğrenci ve 15 öğretmen analize dâhil edilmiştir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretmenlerin okula ilişkin metaforik algılarının belirlenmesi amacıyla açık uçlu sorunun yer aldığı bir form geliştirilmiştir. Bu formun geliştirilmesi için alan yazındaki ilgili çalışmalar incelenmiş ve pek çok araştırmacının metafor çalışmalarında başvurduğu soru türü esas alınmıştır (Aydeş, 2015; Balcı, 1999; Bülbül ve Toker-Gökçe, 2015; Gültekin, 2013; Nalçacı ve Bektaş, 2012). İlgili metafora ilişkin cümle boşluklarının doldurulması amacıyla geliştirilen soru formu, araştırmacı tarafından okul kavramı için uyarlanmıştır. Ayrıca eldeki soru formunun hem öğretmen hem de öğrenciler için geliştirilmesi ve daha açıklayıcı bir şekilde belirtilmesi için uzman görüşü alınmıştır.

Soru formunda her bir katılımcının okulu herhangi bir şeye benzetmeleri istenmiş; çünkü... şeklinde bırakılan boşluğa ise gerekçe yazmaları beklenmiştir. Hem öğrenci hem de öğretmenlerin okula dair oluşturdukları metafor ve dayandırdıkları ifadeler bu çalışmanın ana veri kaynağını oluşturmaktadır. “Benzer” ya da “gibi” ifadeleri çoğunlukla metaforun kendisi ve kaynağı arasındaki benzerliği daha açık bir şekilde ortaya koymak amacıyla kullanılırken, “çünkü” kavramıyla da bireylerden mantıksal bir dayanak üretmeleri beklenir (Saban, 2008).

Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışma formlarından elde edilen veriler 2016-2017 eğitim öğretim yılı içinde iki ayrı mesleki ve teknik anadolu lisesinden toplanmıştır. Veri toplama süreci araştırmaya gönüllü olarak katılan

öğrenci ve öğretmenlere formların dağıtılması ve okula ilişkin oluşturdukları metaforu ve gerekçesini yazmalarıyla sonuçlanmıştır. Bu formlardan elde edilen verilerin çözümlenmesinde, “içerik analizi” tekniği kullanılmıştır. Bu yöntemin temelinde konuya ilişkin ifade edilenlerin ne kadar sıklıkta söylendiğinin saptanması ve bunların kategorileştirilmesi yatar (Balcı, 2001; Yıldırım ve Şimşek 2005). Bu çalışmada içerik analizi, 9. sınıf öğrencileri, 12. sınıf öğrencileri ve öğretmenler olmak üzere üç grubun ifadeleri ayrı tutularak gerçekleştirilmiştir.

Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması. Nitel araştırmada elde edilen verilerin ayrıntılı bir şekilde rapor edilmesi ve sonuçlara nasıl ulaşıldığının araştırmacı tarafından açıklanması geçerliliğin en önemli ölçütlerinden biridir (Yıldırım, 2010). Bu araştırmada da belirlenen okullara araştırmacıların biri tarafından bizzat gidilerek ve gönüllülük esasına dayalı olarak uygulama yapılmıştır. Verilerin toplanması için oluşturulan formların gönüllü olan öğrenci ve öğretmenlere dağıtılmasından sonra katılımcılardan talep edilenler sözel olarak tekrar edilmiştir. Doldurulduktan sonra toplanan formlar analiz için teker teker incelenmiştir. Öğretmen ve öğrencilerin okula yönelik metaforlarını belirlemek amacıyla öğrenci ve öğretmenlerden elde edilen görüşlerin birer birer dökümü yapılmıştır. Katılımcılar tarafından üretilen metaforlar, belirttikleri gerekçeler dikkate alınarak incelenmiş ve araştırmacılar tarafından temalandırılmıştır.

Yapılan araştırmanın güvenilirliği açısından aynı olayı farklı şekillerde incelemek önemli görülür. Başka bir ifadeyle değişik araştırmacılar tarafından çalışmanın incelenmesi araştırma sonuçlarını daha tutarlı kılar. Dolayısıyla aynı araştırmanın farklı araştırmacı/ lar tarafından anlamlandırılması, incelenmesi ve yorumlanması çalışmanın tutarlılığını ve anlaşılabilirliğini artırır (Yıldırım, 2010). Bundan dolayı bu çalışmanın betimlenmesi sürecinde aynı anda eğitim yönetimi alanından başka bir uzmanın bağımsız şekilde yanıtları sınıflandırılması sağlanmış ve araştırmacı çeşitlemesi yapılmıştır. Araştırmanın güvenilirliği Miles ve Huberman (1994) tarafından geliştirilen [Güvenirlik=Görüş birliği / (Görüş birliği + Görüş ayrılığı) x 100] formülü kullanılarak hesaplanmıştır. Görüşüne başvuru uzman, araştırmacıdan sadece bir kategoride farklılaşarak analizin güvenilirliği $[12 / (12+1) \times 100] = \% 92$ bulunmuştur. Miles ve Huberman’a (1994) göre 90 üzerindeki katsayılar araştırma için oldukça güvenilir bulunmaktadır. Araştırmanın geçerliği için de bulgular ayrıntılandırılmış, gerekli görüldüğünde katılımcıların doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Tabloda yer verilen “K” ifadesi kız öğrenciyi belirtirken, “E” erkek öğrenciyi temsil etmektedir. Araştırmada 9. sınıf düzeyindeki öğrenciler için 5; 12. sınıf düzeyindeki öğrenciler için 5 ve öğretmenler için de 3 olmak üzere toplam 13 kavramsal kategori oluşturulmuştur.

Bulgular

Bu başlık altında öğrenci ve öğretmenlerin okullarına dair geliştirmiş oldukları metaforlara ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Öğrencilerin Metaforik Algıları

Dokuzuncu sınıf öğrencilerinin üretmiş oldukları okul metaforlarına dair oluşturulan temalar, mantıksal dayanak ifadeleri ve görüş frekanslarına Tablo'2 de yer verilmiştir.

Tablo 2

Dokuzuncu Sınıf Öğrencilerin Okul Kavramına İlişkin Ürettikleri Metaforlar.

<i>Temalar</i>	<i>Metafor Çeşitleri</i>	<i>Gereççe</i>	<i>Toplam Görüş Sayısı(f)</i>
<i>Sevgi ve Yakınlık Duyulan Okul</i>	• Aile	➤ Ailemden çok arkadaşlarımı ve öğretmenlerimi görüyorum. (K1)	1
	• Ev	➤ Burada kendimi rahat hissediyor, biraz da olsa anne baba sevgisi duyuyorum. Öğretmenlerim bir şey öğretmek için annemim benle ilgilendiği gibi ilgileniyor. (E1) ➤ Günümüzü evimizden çok okulda geçiriyoruz. Burada daha çok yaşıyorum. (E2)	2
	• İlim Yuvası	➤ Burada güzel ahlak ve işe yarayan bilgiler öğreniyorum. (E3-4)	2
	• Kaynaşma Yeri	➤ Herkes birbiriyle kardeş gibidir. (E5)	1
	• Hapishane	➤ Çoğu kişi okuldaki belalı öğrencilerin esiri altında kalıyor. (K2) ➤ Çok fazla zamanımızı alarak dışardaki hayatımızı kısıtlıyor. (E6-7)	3
<i>Sınırlayıcı/Engelleyici Okul</i>	• Cezaevi	➤ Okulun bina yapısı bile cezaevine benziyor. İlk gördüğümde öyle sanmışım. (E8) ➤ Sabah 6'da kalkıp 5'te eve gidiyor ve 10 saat boyunca hiç dışarı çıkamıyoruz. (E9-10)	3
	• İşkence Yeri	➤ Bir günde 10 dersten fazla gördüğümüz oluyor ve çok yoruluyoruz. Bazen beynim duracak gibi oluyor. (K) ➤ Gezi vs. gibi şeyler yok. Etkinlik yok. Sabah erkenden gelip akşam çıkıyoruz. Teneffüs ve öğle araları çok kısa. Hocalar bizi anlamıyor. (K3)	2
	• Karakol	➤ Okulda hep kavga oluyor. (K4)	1
<i>İstenmeyen Davranışlar Üreten Okul</i>	• Tımarhane	➤ Neredeyse bütün öğrenciler delirmiş gibi, kendilerini kapatılmış hissedip tuhaf davranışlarda bulunuyor.(K5)	1
	• Dövüş Salonu / Arenası	➤ Sürekli birbirine üstünlük kurma çabalarında dolayı saçma sapan nedenlerden kavga çıkıyor. (K6) ➤ Okul çıkışı sürekli kavga olur. (E11-12)	3
	• Erkekler Kahvesi	➤ Okulda çok fazla sayıda erkek var.(K7-8) ➤ Erkek öğrencilerin kızlardan çok daha fazla olmasından dolayı. (E13-14)	5
<i>Erkek Egemen/Maskülen Okul</i>	• Eğlence Merkezi	➤ Arkadaşlarımla çok fazla komik ve eğlenceli anılarım oluyor. Burası benim için eğlence merkezi gibi. (K9) ➤ Arkadaşlarımla güzel vakit geçirdiğim ve dersleri sıkılmadan aldığım için. (E15)	2
	• Dönme Dolap	➤ Herkes hesap sorma ve eleştirme peşinde ama konu kendilerine geldiğinde benim görüşüm önemsenmiyor.(K10)	1
<i>Diğer</i>			

Tanımlamalar			
• Yaşam Tarzı	➤	İstediğim alana yönelebildiğim için okulum benim yaşam tarzımı yansıtıyor.(E16)	1
• Bilgisayar Oyunu Oynarken Elektriklerin Gitmesi Durumu	➤	Bazen çok eğlenceli vakitler geçirirken birdenbire sıkıcı derslere boğuluyoruz. (E17)	1

Tablo 2 incelendiğinde 9. sınıf öğrencileri tarafından en fazla “erkekler kahvesi” (f:5) metaforunun kullanıldığı ve ardından “hapishane” (f:3), “cezaevi” (f:3) ve “dövüş salonu” (f:3) ifadelerinin belirtildiği gözlenmektedir. Okula yönelik sevgi, yakınlık ve bağlılık duygularıyla yaklaşan öğrenciler okula ilişkin aile, ev, ilim yuvası ve kaynaşma yeri metaforlarını kullanmışlardır. Buna ek olarak birer kez de olsa öğrenciler tarafından okula ilişkin “yaşam tarzı, dönme dolap, karakol, tımarhane, aile ve kaynaşma yeri” gibi yakıştırmalarının yapıldığı görülmektedir. Belirtilen gerekçelere bakıldığında ise erkek öğrencilerin kızlardan daha fazla olması veya okulda her zaman erkek öğrencinin sayıca üstün bulunması, erkekler kahvesi metaforunun nedeni görülmektedir. Metaforların en fazla *sınırlayıcı/engelleyici okul* teması altında yer aldığı gözlenirken öğrenciler, “işkence yeri” metaforunun gerekçesini günde 10 saatten fazla ders görüldüğü, okulda motivasyonu artırıcı herhangi bir etkinliğin yapılmadığı ve öğretmenlerin kendilerini anlamadığı nedenleriyle açıklamaktadır.

Sınırlayıcı/engelleyici okul temasındaki gerekçeler incelendiğinde okulun çok fazla zaman aldığı ve dışardaki hayatlarını kısıtladığı, belalı öğrencilerin esiri altında kaldıkları ifadeleri öğrencilerin okulu “hapishane” metaforuyla açıklamasının nedenleri arasındadır. Ayrıca öğrencilerin okulun bina yapısını cezaevine benzetmesiyle “cezaevi” metaforunu gerekçelendirmeleri dikkat çekmektedir.

Tablo 3’te ise 12. sınıf öğrencilerinin geliştirmiş oldukları okul metaforlarına yönelik oluşturulan temalar, mantıksal dayanak ifadeleri ve frekansları sunulmuştur.

Tablo 3 incelendiğinde 12. sınıftaki öğrencilerin de benzer şekilde “hapishane” (f:8), “cezaevi” (f:3) ve “işyeri” (f:1) metaforlarını ürettikleri gözlenmektedir. Aynı sınıf düzeyinde 12 öğrencinin okulu sınırlayıcı ve engelleyici bir yer olarak algılaması sonucu bu metaforlara başvurdukları anlaşılmaktadır. Ayrıca bu metafor sadece okul ortamı ve kültürüne yönelik değil binanın yapısal özelliklerinden dolayı da öğrenciler tarafından yakıştırılmış görünmektedir. Ancak gerekçeler incelendiğinde okulun genellikle yasaklarla dolu olduğu, sürekli gözlem altında bulunduğu, katı kuralların yer aldığı, öğrencilerin düşüncelerinin önemsenmediği ve çoğunlukla öğretmenlerin sözünün geçtiği nedenleri öne sürülmektedir.

Okulun çeşitliliğine vurgu yaparak farklı karakterdeki bireylerin oldukça fazla olduğunu düşünen öğrenciler (f:6) de gözlenmektedir. *Kozmopolit okul* temasıyla nitelendirilen bu metaforlar öğrenciler tarafından “hayvanat bahçesi”, “İstanbul”, “saklı bahçe” ve “kitap” şeklinde belirtilmiştir. Buna ek olarak on ikinci sınıf öğrencilerinin İstanbul, Adana ve Türkiye gibi özgün yakıştırma yolu kullandıkları kavramlar dikkat çekerken; kaplumbağa, orman, fabrika ve eskici

tezgâhı metaforlarını okuldaki elimine edici ve dönüştürücü anlayıştan dolayı oluşturdukları anlaşılmaktadır.

Tablo 3

On ikinci Sınıf Öğrencilerinin Okul Kavramına İlişkin Ürettikleri Metaforlar.

<i>Temalar</i>	<i>Metafor Çeşitleri</i>	<i>Gerekeçe</i>	<i>Toplam Görüş Sayısı</i>
<i>Sınırlayıcı/Engelleyici Okul</i>	• Hapishane	➤ Sıkı öğretmen gözetimi altındayız ve okul saatleri dışında dışarı çıkmak kesinlikle yasak; kıyafetlerimizle birlikte davranış alanlarımız da kısıtlanıyor. (K-3E) ➤ Etrafı uzun duvarlarla çevrili, çok katı kuralları olan ve sadece öğretmenlerin sözünün geçtiği bir okul burası. (3E) ➤ Güvenlik önlemleri çok ama tıpkı hapishaneler gibi kavga, bıçaklama, tehdit olaylarının yaşandığı yerdir burası. (E)	8
	• Cezaevi	➤ Çok fazla okul saatleri, dışarı çıkışların yasak olması, sürekli öğretmenlerin gözlemi altında olmamız ve sebepsiz yere çıkan kavgalar yüzünden. (E) ➤ Okul beton demir ve tellerle kaplı kapalı bir cezaevi gibidir âdeta. (E) ➤ Günün çoğu okulda geçiyor ve sosyal hayat çok az, tel örgüler var. Açık cezaevinde gibiyim. (E)	3
	• İş yeri	➤ Memurlar gibi 8-17.00 arası buradayız. Ders saatleri çok fazladır. (E)	1
<i>Baskı aracı olarak okullar</i>	• Çiftlik	➤ Öğrencilerin koyun gibi görüldüğü öğretmenlerin çoban olduğu bir yer. (E)	1
	• Türkiye	➤ Burada, üsttekiler alttakileri ezmeye çalışıyor, kalıplaşmış fikirler değiştirilemiyor. Kurallar insanları sıkıntıya koyacak şekilde konuluyor. O yüzden Türkiye. (E)	1
<i>Kozmopolit Okul</i>	• Hayvanat Bahçesi	➤ Değişik karakterde insanların kafesler içinde bir arada yaşamaya mecbur bırakılması. (K) ➤ Çok farklı türden insanlar var. (2E)	3
	• İstanbul	➤ Çok farklı insanların bir arada olduğu ve çok kalabalık bir yer. (K)	1
	• Saklı Bahçe	➤ Burada iki binden fazla öğrenci var. Herkesin kendine ait farklı karakteristik özellikleri var. Ancak herkes kendini tam olarak gösterebilmiş değil. (K)	1
	• Kitap	➤ Çok farklı insanlar tanırısın. Hepsinin başka hikâyeleri vardır. Roman türleri gibi okul da aşk, sevgi, kardeşlik ve kavga duygularını işler ve öğretir. (E)	1
<i>Dönüştürücü/ Yok Edici Okul</i>	• Kaplumbağa	➤ Her şey durağan ve yavaş bir biçimde ilerliyor. Kısa süre içerisinde burada herkes bir "hiç"e dönüşüyor. (K)	1
	• Fabrika	➤ Buraya geldiğimizde hepimiz bir ağaçtık. Ama gittikçe şekil verilip yontulduk. (E)	1
	• Orman	➤ Doğada her canlı yaşamak için seçim ve adaptasyona uğrar. Tıpkı ormanda yaşayan her canlı gibi okula uyum sağlamayan da yok olur. (E)	1
	• Eskici Tezgâhı	➤ İçinde ne olduğuna önem verilmeden herkes aynı görülüp teker teker yok ediliyor. (E)	1
	• Tımarhane/ Akıl ve Ruh	➤ Okulda psikolojik destek görmesi gereken çok fazla kişinin olduğunu düşünüyorum (2E)	2

Hastanesi			
Diğer	• Boş oda	➤ Elle tutulan hiçbir yanı yok bu okulun. Ne kadar gereksiz iş ve lüzumsuz insanlar varsa hepsi burada toplandığından. (K)	1
	• Adana	➤ Her gün birbirinden değişik olaylar ve kavgaya hazır insanlar olduğu için.(E)	1

Öğretmenlerin Metaforik Algıları

Tablo 4'te öğretmenlerin görev yaptığı okula ilişkin ürettikleri metafor çeşitleri, gerekçeleri, temalar ile görüş frekanslarına yer verilmiştir.

Tablo 4

Öğretmenlerin Okul Kavramına İlişkin Ürettikleri Metaforlar.

Temalar	Metafor Çeşitleri	Gereççe	Toplam Görüş Sayısı
Olumlu Görüşler	• Mum	➤ Işık saçarak ve burada olmak mutluluk vericidir. (K-5 yıl)	1
	• İkinci evim	➤ Evimden sonra mutlu olduğum ve öğrencilerimle bulunmaktan keyif aldığım bir yer. (K-3 yıl)	1
	• Yuva	➤ Günü geçirdiğim ve mutlu olmaya çalıştığım bir yer.(E-5 yıl)	1
Olumsuz Görüşler	• İş yeri	➤ Sadece mesleğimi yapmak için geldiğim bir yer. (K-5 yıl)	1
	• Tımarhane	➤ Öğrencilerin kaba ve aykırı davranışları ortamı benim için böyle bir yere çevirdiğinden dolayı. (E-10 yıl) ➤ Her an her şeyin olabildiği bir yer. Öğrenciler son derece kuralsız ve disiplinsiz. (K-7 yıl)	2
	• Hapishane	➤ Okulda öğrencilerin çoğu kendilerini mutsuz hissediyor ve burada "tutulmayı" anlamsız gereksiz buluyor. (K-8 yıl)	1
	• Ritüel	➤ Her sabah sıcak yatağımı bırakıp okulun yokuşunu tutmak benim için bir ritüeldir ve okulumun ta kendisidir. Kendimi bildim bileli okullardayım. (K-9 yıl)	1
	• Çöl	➤ Çok uğraşsanız bile ürün yetişmez.(K-7 yıl)	1
	• Dram	➤ Hep olması gerekenin söylendiği ama idealin bir türlü yaşanmadığı ve yaşatılmadığı bir okul olduğu için. (E-9 yıl)	1
	• Akvaryum	➤ Belirli sınırları olan ve akvaryumda zorunlu olarak sıkışıp kalmış çeşitli yaşam formları olduğu için (E-9 yıl)	1
	• Bakım merkezi	➤ Ailelerin ilgisizliği ve çocukların buraya terk edilmesinden dolayı (E-11 yıl)	1
Diğer tanımlamalar	• Tarla	➤ Ne ekiyorsak onu biçtiğimiz için (E-4 yıl)	1
	• Bahçe	➤ Hem rengarenk, hoş kokulu güzel çiçekler hem de zehri içinde saklı meyveler bir aradadır. (K-5 yıl)	1
	• Cennet	➤ Önce çalışır sonra meyvelerini yeriz. Tıpkı cennete gitmek için önce cehennemde günahlarımızı çekmek gibi. (E-6 yıl)	1

Öğretmenlerden elde edilen kavramların tematik yapılandırılması tek görüş üzerinde çok çeşitli ve fazla sayıda olacağından sadece olumlu/olumsuz ve spesifik tanımlamalar/diğer görüşler

başlıklarıyla ele alınmıştır. Ayrıca 15 öğretmenin ürettiği metaforik algıların öğrencilere göre az sayıda olması nedeniyle bu yola başvurulmasının daha yerinde olacağı düşünülmüştür.

Tablo 4 incelendiğinde öğretmenlerden sadece üç olumlu metafor (“mum”, “ikinci evim” ve “yuva”) elde edildiği ve bunların hepsinin de 1-5 yıl aralığında hizmet eden öğretmenlere ait olduğu anlaşılmaktadır. Olumsuz görüşlerin daha çok hizmet yılı 5 ve üzeri olan öğretmenlerden gelmesi dikkat çekicidir. “İş yeri, tumarhane, hapishane, ritüel, çöl, dram, bakım merkezi ve akvaryum” metaforları olumsuz görüşler bağlamında ele alınırken “diğer” temasında yer alan “tarla, bahçe ve cennet” metaforların ise yine öğretmenlerin okullarına ilişkin tam anlamıyla hoşnut olmadığı gerekçeler sonucu üretildiği anlaşılmaktadır.

Tartışma ve Yorum

Dokuzuncu sınıf öğrencileri tarafından en fazla *erkekler kahvesi* metaforundan sonra *hapishane*, *cezaevi* ve *dövüş salonu* gibi ifadelerin üretilmesi dikkat çekmektedir. Nitekim öğrenciler tarafından okul yaşamı ve yapısının daha çok sınırlayıcı, engelleyici ve kavgacı bir ortamla özdeşleştirildiği anlaşılmakta; ilk yıllarında öğrencilerin okula yönelik daha çok olumsuz imgeler edildiği sonucuna ulaşılmaktadır. Ayrıca okulun maskülen bir yapısının olduğu ve bu durumdan hem erkek hem de kız öğrencilerin rahatsız olduğu anlaşılabilir. Kuşkusuz bu algılar sonucu oluşan metaforların, okulun mesleki ve teknik bir lise türü olması ve erkek ağırlıklı olması nedenleriyle de açıklanabilir. Nitekim Bülbül ve Toker-Gökçe'nin (2014) meslek lisesi öğrencilerinin okul algılarına yönelik metafor çalışmasında öğrencilerin büyük çoğunluğunun okulu disiplinli ve otoriter bir alan olarak gördükleri ve en fazla “hapishane” metaforunu kullandıkları ortaya çıkmıştır. Okula yönelik sevgi, yakınlık ve bağlılık duygularıyla yaklaşan öğrenciler ise okula ilişkin aile, ev, ilim yuvası ve kaynaşma yeri metaforlarını kullanmışlardır. Araştırmanın bu sonucu pek çok metafor çalışmasıyla desteklenmektedir (Boydak-Özan ve Demir, 2011; Grady ve diğ., 1996; Mahlios ve Maxson, 1998; Nalçacı ve Bektaş, 2012; Saba, 2008).

On ikinci sınıftaki öğrencilerin tıpkı 9. sınıflar gibi *hapishane*, *cezaevi* ve *işyeri* gibi metaforlar ürettikleri gözlenmektedir. Okulun sınırlayıcı ve engelleyici bir yer olarak görülmesi öğrencilerin bu metaforlara başvurma gerekçesi olarak belirlenmiştir. Ayrıca bu metafor sadece okul ortamı ve kültürüne yönelik değil binanın yapısal özelliklerinden dolayı da öğrenciler tarafından yakıştırılmış görünmektedir. Dolayısıyla hem fiziksel yapısı hem de olumsuz okul iklimi itibarıyla öğrencilerin meslek liselerine olan bakış açısının düşündürücü olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin okula ilk geldikleri yıl ile son yıl arasında okula yönelik zihinsel kavramlarında kayda değer bir değişikliğin gözlenmediği; hatta olumsuz düzeyde arttığı söylenebilir. Zira aile, yuva ve ev gibi metaforların son sınıf öğrencileri tarafından hiç kullanılmadığı ve olumsuz algılar sonucu “oluşturulmuş kavramların daha çok yer aldığı gözlenmektedir. Dolayısıyla Mahlios ve Maxson'ın (1998) çalışma sonucuna paralel olarak öğrencilerde yaş ilerledikçe okula yönelik bağlılık ve aile gibi görme anlayışlarının azaldığı öne sürülebilir. Ayrıca öğrencilerin geçirdiği

ergenlik dönemi ve merkezi sınavlarla şekillenen öğrencilik dönemi çocukların eğitim sistemlerine olduğu gibi okullarına da olan bakış açısını önemli ölçüde etkileyebilmektedir.

Türkiye geneline bakıldığında meslek lisesini isteyerek tercih eden öğrencilerin oranı bir hayli düşük olsa da ilk yıllarında okula kısmen olumlu duygularla gelmektedirler. Dokuzuncu sınıfta aile, yuva ve ev gibi metaforları üreten öğrenciler gözlenirken son sınıfta bu benzetimlere başvurana hiç rastlanmamıştır. Bu bulgu öğrencilerin var olan algılarında eğitim paydaşları tarafından bir değişiklik yapılmadığı veya kendi hallerine bırakıldığına işaret etmektedir. Okula yönelik gittikçe daha olumsuz imgeler geliştiren öğrencilerin bu noktaya gelmesinde şüphesiz pek çok faktör etki edebilir. Meslek derslerinin yanı sıra üniversite sınavında akademik başarı yakalamak için çabalayan öğrenciler, buldukları okullarda öğretmenleri tarafından doğru yönlendirilmemektedir (Kuru, 2012). Nitekim öğretmenlerin de okullarına dair daha çok olumsuz benzetimler yapması kendilerinin de düşük motivasyona sahip olduğuna işaret etmektedir.

On ikinci sınıf öğrencileri tarafından üretilen *İstanbul* çok farklı öğrencilerin bir arada olması, *Adana* her gün birbirinden değişik olayların yaşanması ve kavgaya hazır insanların olması, *Türkiye* ise kalıplaşmış fikirlerin değiştirilemediği ve üsttekilerin alttakileri ezmeye çalışması gerekçesiyle belirtilmiştir. Bunların dışında kaplumbağa, orman, fabrika ve eskici tezgâhı metaforlarına başvurana öğrenciler okullarının elimine edici ve dönüştürücü anlayışını ima etmektedir. Bu bulgular Saban (2008), Mahlios ve Maxson (1998) ile Doğan'ın (2014) çalışma sonuçlarıyla desteklenmekte ve benzerlik göstermektedir. Ayrıca okulun kendileri için bir baskı aracı işlevi gördüğünü ve anlamsız olduğunu düşünen öğrenciler “çiftlik” ve “boş oda” metaforlarını kullanmışlardır. Sonuç olarak Tablo 2 ve Tablo 3 birlikte değerlendirildiğinde öğrencilerin okula ilişkin var olan olumlu zihinsel imgelerinin yıllar içinde daha çok olumsuz ve karakterize edici bir şekle dönüştüğünü söylemek mümkündür. Cinsiyet bazında ise hem kız hem de erkek öğrencilerin okula ilişkin metaforik algılarında dikkat çekici bir değişiklik gözlenmemiştir.

Öğretmenlerin tıpkı öğrenciler gibi okula yönelik imgelerinin ilk zamanlarda olumlu daha sonraki yıllarda ise giderek olumsuz yönde seyrettiği söylenebilir. Bu durum öğretmenlerin yeni göreve başlarken idealist ve daha optimist bir bakış açısına sahip olmalarıyla açıklanabilir. Alan yazındaki araştırmalara bakıldığında da öğretmen adaylarının genel olarak mesleğe olumlu duygu ve düşüncelerle adım attıkları görülmektedir (Akkaya, 2009; Aksoy, 2010; Bülmene ve Özaydın, 2013; Terzi ve Terzi, 2007). Ancak bu çalışmada da görüldüğü gibi zaman içinde öğretmenlerin düşüncelerinde değişimler yaşandığı ve eğitim faktörlerine yönelik daha olumsuz duygulara sahip olmaya başladıkları söylenebilir.

Illich (2014), öğretmenlerin okula “zorunlu ikamet yeri” olarak baktığını savunmakta ve hem öğrenci hem de diğer eğitim paydaşlarının mecburi ve zorlayıcı bir anlayışın sonucu olarak okulda yer aldığını ifade etmektedir. Çalışmada üretilen metaforlar, okulun resmini ortaya koyarken Illich'in (2014) bu bakış açısını destekleyici bir anlayışın sonucu gibi görünmektedir. Zira hapisane, ritüel, çöl, iş yeri gibi metaforlar öğretmenlerin okula ilişkin duygu ve

düşüncelerini açığa çıkarırken aynı zamanda yaptıkları işe yönelik isteklilikleriyle de ilgili önemli ipuçları sunmaktadır.

Öğretmenlerin çalıştıkları örgüte ilişkin düşünceleri aynı zamanda onların kuruma olan bağlılıkları ve iş doyumunu ile de ilişkilendirilebilir. Nitekim örgüte ilişkin düşüncelerin bir çeşit dışavurumu olan metaforlar, öğretmenlerin okula olan bağlılıkları ve mesleğe ilişkin tatminlerini ne ölçüde karşıladığını göstermektedir. Bununla ilgili çeşitli araştırmalar (Davis ve Wilson, 2000; Pearson ve Moomaw, 2005), öğretmenin isteklilik durumunun hem iş tatmini hem de iş stresiyle ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca elde edilen metaforlar incelendiğinde öğretmenlerin içinde bulunduğu çalışma koşulları ve eğitim ortamının çok iyi olmadığı anlaşılmaktadır. Bu konuda Perie ve Baker (1997 Akt. Pearson ve Moomaw, 2005) çalışmalarında, bireyin işten memnuniyet duyması ve tatmin olması için çalışma koşullarının cinsiyet, yaş ve hizmet yılı gibi değişkenlerden çok daha önemli bir faktör olduğunu ortaya koymuştur.

Uluslararası literatüre bakıldığında okula ilişkin bahçe (Bredeson, 1988), savaş-dövüş alanı, aile (Schlechry ve Jolsin, 1984 Akt. Inbar, 1996), cezaevi, hapisane (Lahelma, 2002) ve tımarhane (Lancaster, 1991) metaforlarının üretildiği çalışmalara rastlanmaktadır. Ulusal literatürdeki yapılmış çalışmalar incelendiğinde ise okula dair öğretmen adaylarının işyeri, akvaryum, cezaevi, hayvanat bahçesi (Sabah ve Keleşoğlu, 2011); lise öğrencilerinin kahvehane, şehir, orman, fabrika (Özdemir ve Akkaya, 2013) gibi metaforlar ortaya koydukları görülmektedir. Yapılan çalışmalar göstermektedir ki okulun çoğunlukla baskıcı, sınırlayıcı ve engelleyici özellikleri öne çıkmaktadır. Eğitim paydaşları yoğun şekilde okul faktörünü bir baskı aracı olarak görmeye eğilimli görünmektedir. Öğretmenlerin okula ve yaptıkları mesleğe ilişkin olumsuz düşüncelerinin altında pek çok neden yatabilir. Eğitimin işleyişi ve yönetimi, meslektaşlarıyla olan ilişkileri bunlardan sadece birkaçıdır. Ayrıca öğrenci profili, bağlı buldukları mevzuat, sistemin yapılandırması gibi etmenler de bu olumsuz düşüncelerin çok yönlü nedenlerinden olabilir. Dolayısıyla gerekçeleriyle birlikte incelendiğinde metaforlar, öğretmenlerin mesleğine ve çalışma ortamlarına ilişkin önemli veriler sağlarken ortaya çıkan sonucun kaynaklarına ilişkin de pek çok fikir sunabilmektedir.

Eğitim paydaşlarının okula ilişkin imgeleri, hem verilen eğitim hem de buldukları ortam hakkında önemli ipuçları sunabilmektedir. Nitekim öğrenci ve öğretmenler de eğitim örgütlerinin en önemli unsurlarından olarak bu ipuçlarının başlıca kaynağı içinde görülmelidir. Inbar (1996), bilişsel süreçlerin duygular ve eğilimlerle etkileşim gösterdiğini ve iç içe olduğunu öne sürmektedir. Bu yüzden öğrencilerin eğitimciler ve okul hakkındaki yargılarından öğrenme süreci de etkilenmektedir. Benzer şekilde, eğitimcilerin öğrencilere yönelik yargı ve eğilimleri, öğretim sürecini ve okulların düzenlenme biçimini şekillendirir (Inbar, 1996). Eğitim paydaşlarının tüm bu düşünce ve tutumları toplamda eğitim ortamına dolayısıyla okula ilişkin nasıl bir düşünce içinde olduğunun sinyallerini vermektedir. Bu yüzden okula yönelik üretilen metaforların esasen tüm eğitim paydaşlarının eğitim süreçlerine sağladığı katkının niteliği olarak değerlendirilebilir.

Sonuç

Örgütsel yapılar, kişilere, rollere, tutum ve davranışlara yerleşmiş bir biçimde varlığını sürdürebilir. Örgüt yapısına dair var olan bu tutum ve özellikler açık veya örtük düzeyde de kendilerini gösterebilir. Ancak nedeni veya kazandığı davranış biçimi ne olursa olsun, bu tutum ve özelliklerin kaynağını algılanan gerçekte aramakta fayda vardır (Morgan, 1998). Bu demektir ki örgütün kendisine yönelik algılanan özgün düşünce veya takınılan tavır, o örgütün yapısıyla doğrudan ilgilidir.

Eğitim örgütleri ve faaliyetlerinin iyileştirilmesine ışık tutmak için oluşturulan her araştırmanın örgütsel gelişmeye katkı sağlayacağı öne sürülebilir. Nitekim bu araştırma çalışmalarından biri sayılan metaforlar, hem örgütsel davranış ve olaylara yön verir hem de bireylerde örgüt yaşamının beklenen düzeyde var olup olmadığını anlamada temel oluşturur (Balci, 2008). Dolayısıyla bu amaca hizmet etmek için oluşturulan bu araştırmada, meslek lisesi düzeyindeki öğrencilerin okullarına ilişkin farklı metaforik algılara sahip olduğu; ancak büyük çoğunluğunun okula dair olumlu algılar beslemediği anlaşılmaktadır. Meslek ve teknik lisesi öğrencisi gözünde okulun beklentileri karşılayamadığı veya etkililiğini sağlayamadığı açıktır. Döş (2011) de eğitim örgütlerinin etkili olup olmadığı, sorumluluklarını yerine getirip getirmediği ve olumlu-olumsuz yönlerinin tespit edilmesi bakımından geribildirimlerin önemli olduğunu savunmakta; bu geribildirimler arasında örgüte yönelik metaforlar önemli bir yerde bulunmaktadır.

Özetle öğrenci ve öğretmenlerin gözünde okulun işlevlerini yerine getiremediği açıktır. Okulun meslek lisesi türünde olması bu okulun tercih edilme oranı, toplumun okula bakış açısı ve öğretmenlerin okula olan bakış açısı gibi diğer pek çok faktörü de göz önünde tutmayı gerektirmektedir. Tüm bu faktörler bu tür okullarda nitelik sorunu doğurabilmekle beraber eğitim ortamının cazip ve sevecen olmadığına da işaret etmektedir. Bu sonucun etkileri önemli görülmelidir. Dolayısıyla bu bulguların nedenleriyle birlikte okul paydaşlarında farkındalık oluşturması sağlanmalı ve eğitimin kalitesine bir nebze de olsa katkı getirilmesine ön ayak olunmalıdır. Örneğin bu araştırma sonuçlarından öğretmenlerin duygusal ve örgütsel bağlılıklarına ilişkin görüşlerine ulaşılabilir ve çalışanların bu yönünü güçlendirmek için çeşitli etkinlikler düzenlenebilir. Öğretmenlerin ilk yıllarındaki motivasyonunu daha sonraki yıllarda neden koruyamadığı gerçeği derinlemesine araştırılabilir.

Meslek liselerinde genel öğrenci kalitesine bakarak işini geçiştiren veya zaten beklentinin düşük olması sebebiyle gereken önemi göstermeyen eğitim paydaşları dikkate alınmalıdır. Bu konuda belli aralıklarla okulda toplantıların yapılması ve sosyalleşme araçlarının kullanılması önerilebilir. Ayrıca örgüt liderleri olarak müdürlere öğretmenlerin örgüte bağlılığının artırılması için önemli görevler düşmektedir. Bununla birlikte ileride yapılacak çalışmalara ışık tutması amacıyla her okul türünde de okula yeni giriş yapan öğrenciler ve son sınıftaki öğrencilerin görüşlerinin alınması okulun gidişatı ve niteliği ile ilgili bilgi edinmek amacıyla yapılabilir. Okulların her sene başı ve sonunda edineceği bu bilgi doğrultusunda eğitim ortamına dair somut resimler elde edilecektir.

Kaynakça

- Akkaya, N. (2009). Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 35-42.
- Aksoy, M.E. (2010). Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Tutumları (Gaziosmanpaşa Üniversitesi örneği). *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2, 197-212.
- Aydeş, S.S. (2015). *Okul yöneticilerinin öğretmenlere yönelik metaforik algıları*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Aydın, İ. (2012). İlköğretim okulu öğrenci, öğretmen ve yöneticilerinin okula ilişkin ürettikleri metaforlar ve okul doyumuna ilişkin ipuçları. *VII. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri, 17-19 Ekim 2012*.
- Aydoğdu, E. (2008). *İlköğretim okullarındaki öğrenci ve öğretmenlerin sahip oldukları okul algıları ile ideal okul algılarının metaforlar yardımıyla analizi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Balcı, A. (1999). *Metaphorical images of school: School perceptions of students, teachers and parents from four selected schools (in Ankara)*. Yayımlanmamış doktora tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Balcı, A. (2001). *Sosyal bilimlerde araştırma*. Ankara: Pegem A.
- Balcı, A. (2003). Eğitim örgütlerine yeni bakış açıları: Kuram-araştırma ilişkisi II. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 33, 26-61.
- Balcı, A. (2008). *Örgüt mecazları*. A.Balcı (Ed.). Ankara: Ekinoks Yayınları.
- Balcı, A. (2013). *Etkili okul, okul geliştirme: Kuram uygulama ve araştırma (6. baskı)*. Ankara. Pegem Akademi.
- Banks, O. (1976). *The sociology of education*. London: Batsford.
- Bidwell, C. E. (1965). The school as a formal organization, in James G. March (ed.), *Handbook of Organizations*. Chicago, IU.: Rand McNally.
- Botha, E. (2009). Why metaphor matters in education. *South African Journal of Education*, 29, 431-444.

- Boydak-Özan, M. & Demir, C. (2011). Farklı lise türlerine göre öğretmen ve öğrencelerin okul kültürü metaforu algıları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(2), 106-126.
- Bredeson, P. V. (1988). Perspectives on schools: Metaphors and management in education. *Journal of Educational Administration*, 26(3), 293-310.
- Bülbül, T. & Toker-Gökçe, A. (2015). Meslek lisesi öğrencilerinin metaforik okul algıları: İşlevselci bir yaklaşım. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 16(2), 273-291.
- Bümen, N. T., & Özaydın, T. E. (2013). Adaylıktan göreve öğretmen özyeterliliği ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlardaki değişimler. *Eğitim ve Bilim*, 38(169). 109-125.
- Cerit, Y. (2006). School metaphors: The views of students, teachers and administrators. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 6(3), 692-699.
- Creswell, J. W. (2015). *Nitel araştırma yöntemleri* (2. baskı) (Çev. Eds. Bütün, M. ve Demir, S. B.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çelikten, M. (2006). Kültür ve öğretmen metaforları. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 269-283.
- Davis, J., & Wilson, S. M. (2000). Principles efforts to empower teachers: Effects on teacher motivation and job satisfaction and stress. *The Clearing House*, 75(6), 349-357.
- Doğan, D. (2014). Öğretmen adaylarının perspektifinden okul kavramının metaforlarla analizi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi - Journal of Theoretical Educational Science*, 7(3), 361-382
- Dorn, S. & Johanningmeier, E. V. (1999). Dropping out and the military metaphor for schooling. *History of Education Quarterly*. 39(2). 193-198.
- Döş, İ. (2011). *Okul paydaşlarının metaforlar yardımıyla okul örgütlerini algılama biçimlerinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Ellstrom, E. (1983). Four faces of educational organizations. *Higher Education*. 12, 231-241.
- Ferreira, M. M., Smith, G. R., & Bosworth, K. (2014). Metaphors as images of school Culture. *Journal of School Leadership*. 11(2), 11-78.
- Goglar, R., Gross, M. A., Hartman, J. L. & Cunliffe, A. L. (2008). Meaning in Organizational Communication. *Management Communication Quarterly*. 21(3), 393-412.

- Graham, J. D. (2003). On a human scale: The factory as a metaphor. *International Journal of Dermatology*, 52, 246–247.
- Grant, D. & Osrick, C. (1996). *Metaphor and organizations*. London: Sage.
- Grant, D., Keenoy, T. & Osrick, C. (1998). *Discourse and organization*. London: Sage.
- Gültekin, M. (2013). İlköğretim öğretmen adaylarının eğitim programı kavramına yükledikleri metaforlar. *Eğitim ve Bilim*, 38(169), 126-141.
- Günbayı, İ., & Tokel, A. (2014). Teknik ve meslek liselerinde meslek derslerinin etkililiğine ilişkin yönetici, öğretmen ve öğrenci görüşleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 59-73.
- Illich, I. (2014). *Okulsuz toplum* (7. baskı) (çev. Mehmet Özey). Ankara: Şule Yayınları.
- Inbar, D. E. (1996) The free educational prison: Metaphors and images. *Educational Research*, 38(1), 77-92
- Katz, F. E. (1964). The school as a complex social organization, *Harvard Education Review*, 34, 428-455.
- Kuru, Ö. (2012 Nov 29). Meslek liselerine sosyolojik bir bakış açısı. Retrieved from <https://ozgurkuru.net/meslek-liselerine-sosyolojik-bir-bak%C4%B1%C5%9F-a%C3%A7%C4%B1s%C4%B1-1db15dd3380b>
- Lahelma, E. (2002). School is for meeting friends: secondary school as lived and remembered. *British Journal of Sociology of Education*, 23(3), 367-381.
- Lakoff, G. & Johnson, M. (1980) Conceptual metaphor in everyday language. *The Journal of Philosophy*, 77(8), 453-486.
- Lancaster, R. (1991). Chinese and English: primary school cultures in Singapore. *South Pacific Journal of Teacher Education*, 19(2), 95-102.
- Levine, P.M. (2005). Metaphors and images of classrooms. *Kappa Delta Pi Record*, 41(4), 172-175.
- Mahlis, M. & Maxson, M., (1998). Metaphors as structures for elementary and secondary preservice Teachers thinking. *International Journal of Educational Research*, 29(6).
- March, J. G. & Olsen, J. P. (1976). *Ambiguity and choice in organizations*. Bergen, Norway: Universitetsforlaget.

- Merriam, S. B. (2009). *Qualitative research: A guide to design and implementation*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Morgan, G. (1998). *Yönetim ve örgüt teorilerinde metafor* (çev. G. Bulut). İstanbul: MESS Yayınları.
- Nalçacı, A. & Bektaş, F. (2012). Öğretmen adaylarının okul kavramına ilişkin algıları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 13(1), 239-258.
- Oswick, C., Putnam, L. L. & Keenoy, T. (2004). Tropes, discourse and organizing. In D. Grant, C. Hardy, C. Oswick, and L. Putnam (Eds.), *The Sage handbook of organizational discourse* (pp. 105-127). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Özdemir, M. & Kalaycı, H. (2013). Okul bağlılığı ve metaforik okul algısı üzerine bir inceleme: Çankırı ili örneği. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(4), 2125-2137.
- Özdemir, S., & Akkaya, E. (2013). Genel lise öğrenci ve öğretmenlerinin okul ve ideal okul algılarının metafor yoluyla analizi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 2(2), 295-322.
- Öztürk, Ç. (2007). Sosyal bilgiler, sınıf ve fen bilgisi öğretmen adaylarının ‘coğrafya’ kavramına yönelik metafor durumları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)* 8(2), 55-69.
- Patton, Q. M. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (3. Baskı) (çev. Bütün, M.ve Demir, S.B) Ankara: Pegem Akademi.
- Pearson, L. C., & Moomaw, W. (2005). The relationship between teacher autonomy and stress, work satisfaction, empowerment, and professionalism. *Educational Research Quarterly*, 29(1), 37.
- Powell, A.G., Farrar, E. & Cohen, D. G. (1985). The shopping mall high school: Winners and losers in the educational marketplace. *A Bulletin Special*, 40-51.
- Saban, A. (2008). Okula ilişkin metaforlar. *Educational Administration: Theory and Practice*, 55, 459-496.
- Saban, A., & Keleşoğlu, A. (2011). Bilgisayar öğretmeni adaylarının “okul” ve “bilgisayar öğretmeni” kavramlarına ilişkin zihinsel imgeleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(1), 423-446.
- Sakofs, M. (1998). Painting and Christopher Columbus: A story about metaphors for school change. *The Journal of Experiential Education*, 21(2), 108-111.

Shipman, M. D. (1968). *Sociology of the school*. London: Logman.

Steinhoff, C. R., & Owens, R. G. (1989). The organisational culture assessment inventory: A metaphorical analysis in educational settings. *Journal of Educational Administration*, 27(3).

Terzi, A. R., & Tezci, E. (2007). Necatibey Eğitim Fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 52(52), 593-614.

Ülkar, E. (2016 June 3). Vocational high schools not preferred, statistics show. *Hürriyet Daily News*. Retrieved from <http://www.hurriyetdailynews.com/vocational-high-schools-not-preferred-statistics-show-100038>

Weick, K. E. (1976). Educational organizations as loosely coupled systems. *Administrative Science Quarterly*, 21, 1-19.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, K. (2010). Nitel araştırmalarda niteliği artırma. *İlköğretim Online*, 9(1). 79-92.

Extended Abstract

Purpose and Significance

It is a controversial issue today whether or not the school has provided the expected functions or to what extent it performs. From this point of view, many tools need to be put in practice before determining how much and how the school achieves its expectations. It can be argued that the metaphors of these instruments are important sources that can reveal the whole view of the current educational organizations. A broad analysis of schools helps individuals to carry out educational activities effectively. In this context, one of the most effective ways to learn about schools and to understand the school structure is revealing the mental perceptions of individuals. From this point of view, it can be seen that metaphors are powerful tools in understanding schools or revealing the value attributed to them.

In organizational studies, it is argued that metaphors contribute to the construction of relevant theories; and it has important functions in the construction of ideas, in the orientation of organizational behavior and in expressing abstract ideas. In addition, the metaphors that help in conceptualizing perceptions and bringing out concrete pictures of this perception, support knowledge transfer, legitimate actions, goal setting, and structuring of systems consistently. Many researchers have pointed out that the organizational structure and management-related activities, which are stated through metaphors, play an important role in organizational effectiveness.

The level of a school's effectiveness is in direct proportion to its performance. For this reason, feedback is important in terms of whether educational organizations are effective, fulfilling their responsibilities, and determining their positive and negative aspects. Among these feedbacks, the metaphor for the school has a separate place. It can also be argued that which perspective the educational stakeholders hold or how they attach importance to them, and it can also be revealed the degree that educational organizations themselves can achieve the expectations.

In this study, it was aimed to reveal the metaphorical perceptions of the students at the vocational high school level and the teachers working in this school type. The focus of this work is to discuss the metaphorical perceptions of the students about their schools who are the most important stakeholders of the educational organizations and the analogies of the teachers about their institutions. In this way, the metaphors produced by students and teachers were examined; and why they used these images was tried to analyzed.

Method

In this research carried out with phenomenological design, basic research technique was used as one of the qualitative research methods. In this method of phenomenological approach, which is the main purpose to produce knowledge, it is aimed at reaching the nature of the reality related to that phenomenon when a phenomenon is being investigated. Two sub-study groups were established to identify the metaphorical perceptions of the school. Sixty-two high school students [34 (9th grade) + 28 (12th grade)] and 16 teachers working in the same schools were reached in the selected province of Ankara in the direction of the researcher's preference. When the student pool was identified, the participants were required to study only in the 9th and 12th grade at high school level. This condition can be specified within the scope of the *criterion sampling method* in order to compare the metaphorical perceptions of the students in the first years of the students with the perceptions of the last grade.

In analyzing the data obtained from the study forms, "content analysis" technique was used. The basis of this method is to determine how often the subject is expressed and how to categorize them. In this study, content analysis was carried out by separating the expressions of three groups: 9th grade students, 12th grade students and teachers. In order to determine the metaphors of the teachers and the students towards the school, the forms obtained from the students and teachers were examined one by one and the themes were made by the researcher.

Results

According to the findings, it is observed that 9th grade students use the metaphor of "men's cups" most frequently, followed by "prison" and "martial arts". It is understood by the pupils that the school life and structure are identified with a more restrictive, obstructive and belligerent environment; in the first years, the students are having more negative views towards the school. It can also be seen that there is a masculine structure of the school and that both male and female

students are uncomfortable. Undoubtedly, these perceptions can also be exploited because the school is a vocational and technical high school type and male-dominated.

Similarly, it is observed that the students in the 12th class have produced the "prison" and "workplace" metaphors. It is understood that 11 students at the same class level used these metaphors as perceiving the school as a restrictive and obstructive place. In addition, this metaphor seems to be perceived by the students not only because of the school environment and the culture but also because of the structural characteristics of the building.

There are also students (f:6) who think that there are a lot of individuals in different characters by emphasizing the diversity of the school. These metaphors, characterized by the cosmopolitan school theme, are described by students as "zoo", "Istanbul", "hidden garden" and "book". As a result, there is not a remarkable change in the mental concepts of the students between the their first year and the last year; It can even be said that it has increased negatively. It is observed that the metaphors such as family, nest and home are never used by the final year students and concepts created as a consequence of negative perceptions are more involved. Therefore, in parallel with the study results of Mahlios and Maxson (1998), it can be argued that as the age of the students progresses, their sense of commitment to the school and seeing it as a family diminish. In addition, the pupilage, which is shaped by the adolescence period and the central examinations, can affect the educational system of the children as well as the perspective of their schools.

It is understood that only three positive metaphors ("candle", "second house" and "home") were obtained from the teachers, all of which belonged to the teachers who served in the 1-5 years range of experience. It is noteworthy to say that the negative opinions come from the teachers with the experience year of 5 and above. While the workplace, asylum, prison, ritual, desert, drama, care center and aquarium metaphors are considered in the context of negative opinions, the "field, garden and paradise" metaphors in the "other" theme were produced because the teachers not yet fully satisfied with the schools. Therefore, it can be said that the teachers' images, like the students, have been increasingly negative in the following years. This can be explained by the fact that teachers have an idealistic and more optimistic viewpoint when they started to teaching profession.

Illich (2014) argues that teachers perceive the school as "compulsory residence", and both pupils and other education stakeholders say that they are in school because of a compelling understanding. The metaphors produced in the study seem to be the result of Illich's (2014) conception of supporting this viewpoint while revealing the school's image. Metaphors such as prisons, rituals, deserts, workplaces offer important clues about their willingness to work at the same time when teachers bring out feelings and thoughts about the school.

The mental thoughts about the organizations that teachers are working in, can also be related to their commitment to work and job satisfaction. Indeed, metaphors, which are some sort of

manifestation of thoughts about the organization, show how much the teachers have their commitment to the school and meet their satisfaction with the profession. Various research studies on this have revealed that the teacher's willingness is related to both job satisfaction and work stress. Moreover, when the metaphors obtained are examined, it is understood that the working conditions and the educational environment in which the teachers are working are not very good. In this regard, Perie and Baker (1997 cited in. Pearson & Moomaw, 2005) found that working conditions are a much more important factor than the variables of gender, age and years of service for the individuals to have job satisfaction.

There are many reasons why teachers may have negative thoughts about the school and the profession they are performing. The functioning and management of education and their associations with colleagues are only a few of these. In addition, factors such as the student profile, the legislation they are affiliated with, and the structure of the system can also be due to the multifaceted reasons of these negative thoughts. Therefore, when examined together with justifications, metaphors can offer many ideas about the emerging outcomes while providing important data on teachers' occupation and working environments.

Discussion and Conclusion

It can be argued that any research created to shed light on the improvement of educational organizations and activities will contribute to organizational development. As a matter of fact, the metaphors considered as one of these research studies not only give direction to organizational behavior and events but also provide a basis for understanding whether or not there is an expected level of organizational life for individuals (Balcı, 2008). Therefore, in this research which was created to serve this purpose, it is observed that the students at the vocational and technical high school level have different metaphorical perceptions about their schools; but it is understood that the vast majority do not have positive perceptions about the school. It is clear that the school has not been able to meet the expectations of the vocational and technical high school students or be effective. This should be accompanied by reasons for raising awareness amongst school stakeholders, and for the quality of education to be contributed, even if it would be to some extent. For example, from the results of this research, opinions about teachers' emotional and organizational commitment can be reached and various activities can be organized to empower employees' these aspects. In this regard, it may be suggested to make certain meetings at school and to use socializing tools and techniques. In addition, as the leaders of the organizations, managers have important duties to increase the teachers' organizational commitment.